

תמים תהיה

הגדת עתידות

הרצון העז לדעת עתידות הוא נחלתם של חלקים גדולים באוכלוסייה. מקור הרצון אינו רק סקרנות לגילוי הבלתי נודע, אלא הוא גם נובע מן הפחד ואי הוודאות במציאות, המתאפיינת בחוסר יציבות מתמשך. השאיפה הזו הצמיחה מנחשים וקוסמים, מכשפים ושואלים באוב. תופעה זו הייתה כל כך נפוצה, עד שהתורה מוצאת לנכון להקדיש פסוקים רבים לאזהרות חמורות מפניה, במיוחד כשהפכה להיות מובילה בקרב הכנענים תושבי הארץ:

”כי אתה בא אל הארץ... לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם. לא ימצא בך... קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף... כי תועבת ה' כל עשה אלה” (דברים יח, ט-יב)

ההיסחפות אחרי מגידי עתידות למיניהם, עלולה לגרום חורבן והרס ליחיד ולאומה לא פחות מן ההישענות על פסילי עץ ואבן. התורה מגדירה את התופעה הזאת “תועבת ה'”, שבגללה ה' גירש את הכנענים מאדמתם והביא במקומם את בני ישראל:

”... ובגלל התועבת האלה ה' אלהיך מוריש אותם מפניך” (שם, פסוק יב)

עם ישראל נדרש לאמץ גישה אחרת שתלווה אותו לכל דרכו והיא התמימות, כמודגש בפרשת 'עקב':

”תמים תהיה עם ה' אלהיך” (שם, פסוק יג)

במאמר הזה ננסה לפענח את כוונת התורה באמרה “תמים תהיה”.

■ עם ה' או לפני ה'

נפנה לספר בראשית פרשת לך לך, לציווי המקביל אל אברהם אבינו:

"... וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אֲנִי אֶל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לְפָנַי וְהָיָה תַּמִּים".

(בראשית ז, א)

נערוך הקבלה בין מה שנאמר אצל אברהם "הַתְּהֵלֶךְ לְפָנַי וְהָיָה תַּמִּים" כלומר לפני ה', עם מה שנאמר לעם ישראל "תַּמִּים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", עם ה'. אברהם אבינו מתהלך לפני ה', כלומר הוא מבצע את חלקו בברית לפני שה' מבצע את שלו. אברהם ממלא את המוטל עליו במידי, בעוד שהבטחות ה' עדיין תלויות ועומדות. זו דרגה גבוהה מאוד של אמונה, שמשמעותה – לתת אמון מלא בה' שימלא את כל הבטחותיו עד לפרט האחרון גם אם זה ייקח מאות שנים, וזהו "לפני ה'".

לעומת זאת, מה שנדרש מעם ישראל הוא להיות תמים עם ה', בדומה למה שנאמר בנח "אַתְּ הָאֱלֹהִים הַתְּהֵלֶךְ נֶחֱ". (בראשית ו, ט) או אחרי ה' כמו "אַחֲרַי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ...". (דברים יג, ה) כלומר, בעקבותיו.

אמור מעתה, עם ישראל נדרש להיות נאמן להתחייבויותיו במקביל להתחייבות ה' ואולי גם אחריו, ולא להישען על מגידי עתידות קוסמים ומנחשים עובדי אלילים. כלומר או קיום הדדי של ההתחייבויות בו זמנית, או שה' מבצע את חלקו ורק אחר כך עם ישראל נדרש למלא את התחייבויותיו.

היכן מצינו שעם ישראל התחייב התחייבות כלשהי הנוגעת למגידי עתידות?

בכדי להשיב על השאלה הזאת נשוב לפרשת יתרו, מיד אחרי מתן תורה:

"וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֶת וְאֶת הַלַּפִּידִם... וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק. וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה: דַּבֵּר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יִדְבַּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת".

(שמות כ, טו)

העם מבקש ממושה רבנו לתווך בינם לבין ה'. הבקשה הזאת נובעת מתוך אימה ופחד שלא יוכלו להחזיק מעמד בחיים, אם ישמעו ישירות את קול ה' המדבר אליהם.

דו שיח זה, חוזר בהבלטה בפרשת דברים וביתר פירוט:

”וַיְהִי כְשִׁמְעֵכֶם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָרָר בְּעַר בְּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי...
וַתֹּאמְרוּ...הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי יִדְבֵר אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וְחַי. וְעַתָּה לָמָּה נִמּוֹת כִּי
תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם יִסָּפִים אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת אֶת קוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ עוֹד
וּמָתְנוּ.

...קָרַב אֶתָּה וּשְׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלֹהֵינוּ, וְאֵת תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר
יִדְבֵר ה' אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ.”
(דברים ה, כ-כד)

כאן מופיעה התחייבות מפורשת של בני ישראל, לשמוע בקולו של משה רבנו נביא
האלוקים.

נשוב אל פרשת 'שופטים'.

משה עומד ומזכיר את התחייבותם בתוספת הבהרה, שהוא מייצג את כל הנביאים
שיבואו בעקבותיו. כלומר, התחייבות בני ישראל חייבת לכלול את כל נביאי האמת
שיקומו במשך הדורות:

”נְבִיא מִקְרָבָךְ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן. כָּל אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ
מֵעַם ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב... לֹא אֶסֶף לְשִׁמְעַת אֶת קוֹל ה'...”
(דברים יח, טו-טז)

יש לשים לב לדגש הבא בדברי משה רבנו: ה' קיבל את בקשתכם, כפי שאתם
בעצמכם שאלתם וביקשתם (כָּל אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ). בעקבות התחייבותם של בני ישראל
לשמור ליישם את דברי הנביאים בשם ה', חזר ה' והתחייב מצידו להעמיד נביאים
מעם ישראל אשר יחזקו את הקשר בינו לבינם:

”וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי הִיטִיבו אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ!

נְבִיא אָקִים לָהֶם מִקְרָב אַחֵיהֶם, כְּמוֹךָ, וְנִתְּתִי דְבָרִי בְּפִיו, וְדַבֵּר אֵלֵיהֶם אֶת כָּל
אֲשֶׁר אֶצְוֶנוּ.”
(שם, פסוקים יז-יח)

הקב"ה מוסיף ומדגיש כי התחייבות לשמוע בקול הנביא הדובר בשם ה' מחייבת
להתנתק ולא לשמוע בקול קוסמים ומנחשים אשר אינם מייצגים את דבר ה':

”כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מְעַנְנִים וְאֵל קְסָמִים יִשְׁמָעוּ וְאַתָּה
לֹא כֵן נִתֵּן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ. נְבִיא מִקְרָבָךְ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו
תִּשְׁמָעוּן.”
(דברים יח, יד-טו)

תָּמִים תִּהְיֶה

איך כל זה מתקשר עם הביטוי "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֲלֹהֶיךָ"?
התשובה היא בניתוח המילה "תָּמִים" שכוונתה: שלם, ולא בעל מום.
בפרשת האזינו אומר משה רבנו לישראל:

"הַצֹּר, תָּמִים פִּעְלוֹ, כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט". (דברים לב, ד)

כל פעולות ה' הם שלמים במישור המוסרי, מפני שכל דרכיו הם על פי כללי חוק ומשפט. משפט הוא חוק המכיל נורמות שוויוניות המבוססות על ערכי מוסר וצדק. מה הם ערכי המוסר של ה' שבזכותם, שלם פעלו?
התשובה מופיעה בפסוק הבא בשירת האזינו:
"אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֹל. צְדִיק וְיָשָׁר הוּא".

יש כאן שתי צלעות מקבילות.

"אֵל אֱמוּנָה" מקביל ל"יָשָׁר" "אֵין עָוֹל" מקביל ל"צְדִיק".

"אֵל אֱמוּנָה" – פירושו, נאמן להתחייבויותיו, ולכן הוא יָשָׁר ועקבי. "אֵין עָוֹל" – פירושו פועל בצדק ולכן הוא צְדִיק.

פועל ה' הוא תמים ושלם בשני המישורים: גם בנאמנות וגם בצדק.

משה עומד ומשמיע באוזני העם:

"תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֲלֹהֶיךָ"

כוונת הפסוק היא: תהיה נאמן וגם צדיק.

ראשית, כשם שה' נאמן להתחייבויותיו אליך כך אתה תהיה נאמן להתחייבויותיך אליו. בהתאם לבקשתך הוא ויתר על התגלותו הישירה אליך ובמקום זאת הוא מתגלה לנביאים שיעבירו את מסריו לעם ישראל. גם מצידך, עליך להיות נאמן לבקשתך ולהקשיב לדברי הנביאים בשם ה' ולא לקוסמים ולמנחשים.

שנית, זכור את ה' שהוציאך ממצרים ודאג לך לאורך כל הדרך, ולכן אל תעשה לו עוול ותלך אחרי ההבל והכישוף. כך תהיה צדיק.

היה תמים, שלם בנאמנותך, ישר ועקבי בהתחייבויותיך, ותיזהר מעשות עוול לה' אלוקיך.

תמימות

רש"י בפירושו לפסוק "תמים תהיה עם ה' אלהיך", לוקח אותנו אל עולם התם והתמימות. אל תתחכם ותבקש לדעת עתידות דרך קוסמים ומנחשים. סמוך על ה' ולך בעקבותיו.

עידן התמימות הוא עידן הילדות. הילד סומך על הוריו שיעשו את הטוב ביותר למענו, מבלי להתחכם התחכמות יתר.

זהו היסוד להקדמת "נעשה לנשמע" וזהו סודם של מלאכי השרת הנקראים 'כרובים' ובתרגום 'כרביא' דהיינו שפניהם כפני תינוק (רביא בארמית).

"אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו? דכתיב 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו' (תהילים קג, כ), ברישא (בתחילה) עושי, והדר (ואחר כך) לשמוע".

(שבת פח.)

הנכונות ללכת אחרי ה' עוד לפני ששומעים את פרטי ההצעה שה' מציע, היא ביטוי למתן אמון מלא בה'. הנה פסוק נהדר המבטא את רמת האמון הגבוהה שעם ישראל רחש לה':

"... כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריה, אהבת פלולתיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה".

(ירמיהו ב, ב)

במקום אחר, מוסיף ירמיהו הנביא ומנמק מדוע ראוי הוא שעם ישראל יתן אמון בלתי מסוייג בה':

"כי אנכי ידעתי את המחשבת אשר אנכי חשב עליכם נאם ה' מחשבות שלום ולא לרעה, לתת לכם אחרית ותקוה".

(ירמיהו כט, יא)

